

ний М.В. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право / Навчальний посібник. К., 2000. 7. Мавко П. Місцеве самоврядування як притча во язицях // Аспекти самоврядування. 2001. № 13. 8. Ключковський Ю. Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні // Голос України. 2005. 29 липня (№138). 9. Резолюція Всеукраїнських зборів представників місцевого самоврядування // Голос України. 2005. 11 травня (№84).

Надійшла до редколегії 10.01.06

О.Д. Несімко

ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОДНА З НЕВІД'ЄМНИХ РИС ПРОФЕСІЙНОСТІ ЮРИСТА

Економічна ситуація в Україні перехідного періоду, спричинена, з одного боку, попередньою радянською плановою економікою, а з іншої – ринковими реформами, що проводяться останніми роками, ставить надзвичайно високі вимоги до економічних знань та уявлень громадян. Молодий український бізнес настійливо вимагає економічної та правової грамотності сучасних керівників. І не лише їх. Всім прошаркам сучасного суспільства потрібен відповідний рівень економічних знань задля кращого розуміння законів економічного світу, в якому вони живуть і функціонують.

Сьогодні значно виросли вимоги і до підготовки юриста (адвоката, судді, нотаріуса, юристконсульта, працівника міліції в системі економічної безпеки, працівника податкової міліції, державного виконавця тощо) у сфері економічних відносин. Кваліфікований юрист покликаний займати активну соціальну позицію, вміти розбиратися в «азах» економіки при вирішенні справ, тісно з нею пов'язаних.

Рівень наукової розробки проблеми економічної культури в широкому розумінні визначає теоретико-методологічну базу дослідження зміни економічної культури в умовах ринкової трансформації. Окремі аспекти економічної культури завжди перебували в колі наукових інтересів економістів – представників різних шкіл і течій. Зокрема, вони розглядалися у роботах А.Сміта, П.Хейне, Ф.Хайєка, Д.Мак-Клееланда, П.Печчеї, А.Маслоу, Ф.Герцберга, Л.Портера, Е.Лоулера, П.Самуельсона, Р.Рюттингера, В.Оучі, Т.Петерса, Я.Корнаї, Р.Уотермана та інших дослідників.

Широке відображення різних проявів економічної культури знайшло в працях українських вчених: Л. Бесчасного, В.Богині, А.Гальчинського, В.Геєця, Б.Губського, І.Лукінова, А.Чухно, В.Лагутіна, В.Колота, С.Покропивного, В.Сизоненко та інших, а також російських вчених: А.Агеєва, Л.Кузьміна, В.Щербини, Т.Заславської, Р.Ривкіної, В.Попова, А.Пономарьова, В.Чичканова, А.Морозова та інших [1]. У той же час сьогодні немає комплексних глибоких розробок, узагальнень та пропозицій

щодо ролі економічної культури в розвитку економіки, які б сформували теоретичні основи та методологічні підходи до розробки державної стратегії, безпосередньо спрямованої на оновлення економічної культури як засобу і мети економічного зростання.

Мета нашої статті полягає, насамперед, у розгляді специфіки формування економічної культури юриста визначенні взаємозалежності економічної культури та економічної освіти юристів; виробленні пропозицій щодо вдосконалення економічної культури юристів.

Ефективність професійної діяльності юриста закономірно пов'язана з його економічною культурою. Відомо, що економіка – це певна система цінностей, яку створює держава та її народ. Економіка залежить від політики, її стабільність визначає державна політика.

Інтеграція України у світове господарство вимагає економічних реформ, які повинні мати правове забезпечення. За роки незалежності прийнято значну кількість законодавчих актів, які регулюють підприємницьку й комерційну діяльність, визначають правовий статус підприємств та господарських товариств, правові форми майна державних підприємств тощо.

Зрозуміло, що ефективно виконувати службові обов'язки у такій непростій економічній ситуації юристові досить складно. Звідси постає потреба передусім глибокого вивчення нормативних документів. Службове становище зобов'язує юриста також поновому пропагувати основні вимоги державно-економічних законів, правильно застосовувати їх у практичній діяльності, запобігати правопорушенням у сфері економіки, не допускати зловживань тощо. Крім цього, особливі вимоги ставляться до юриста щодо економічної діяльності. Тобто йдеться про своєрідну економічну культуру службової діяльності як важливу складову професійної культури загалом, незалежно від спеціалізації правника.

У наукових джерелах, як було сказано вище, є спроби визначити економічну культуру. Під нею деякі автори розуміють активну громадську діяльність, спрямовану на використання у практиці економічних знань, переконань, навичок тощо. Проте, на наш погляд, зміст економічної культури юриста багатогранніший, оскільки включає відповідальність та професіоналізм. Тому, на наш погляд, доцільно говорити про вироблення певної моделі економічної культури юриста у сучасних економічних перетвореннях.

Виходячи з цього, розглянемо економічну культуру юриста як рівень економіко-правового регулювання суспільних відносин на основі високої економічної обґрунтованості професійних дій з метою утвердження економічної незалежності України.

Економічна культура юриста передусім передбачає ґрунтовне знання чинного законодавства у галузі економіки для ефективного здійснення економіко-правового регулювання. З цим пов'язане уміння орієнтуватися в потоці економічної інформації, розуміти причини виникнення певного дисбалансу в економіці, знати принципи перехідних економічних форм, економічної політики держави, визначати економічні та культурні права громадян тощо. Економіка, як відомо, може перебувати в тіньовому секторі, що є однією з причин циклічного коливання виробництва. Тому на кожне таке «коливання», як правило, з'являються нові нормативно-правові акти. Тільки високий рівень економічної культури дасть змогу усвідомити вимушений (хоча й невиправданий) і, головне, тимчасовий характер таких правових норм. У процесі реалізації важливо не знищити справді підприємницьку, комерційну діяльність громадян, не принизити їхньої гідності.

Економічна культура юриста передбачає глибоке знання природних економічних (духовно-економічних) законів, які повинні стати моделлю економічних актів, що приймаються державою. Разом з тим економічна культура юриста є певним відображенням економічної культури суспільства. Недотримання духовно-економічних законів досить часто призводить до непередбачуваних наслідків, катастроф, катаклізмів. Аналогічні мікроекономічні явища часто стають причиною правових явищ, де в основному реалізується службовий обов'язок юриста. Так чи інакше стихійний або активний економічний розвиток суспільства включений у правовий простір.

Економіко-правове регулювання суспільних відносин містить фактори правового впливу на виробничий процес. Зрозуміло, що основним тут є сучасне законодавство, яким керуються юристи державних, фінансових, контролюючих органів, відповідних адміністрацій, інспекцій тощо. Однак навіть значне посилення регулятивних функцій цих та інших державних юридичних органів у галузі економіки не дає відчутного ефекту. Економіко-правове регулювання починається з розуміння юристом економічного життя громадян, їхнього становища, врахування економічних інтересів окремих людей і підприємств, оскільки суперечливість економічної ситуації часто призводить до правопорушень.

Одним із складових елементів економічної культури юриста є організація економіко-правового виховання населення. Адже в політиці, як і в економіці, необхідний плюралізм думок, можливість діалогу, тому закономірно зростає попит на юридичні консультації у галузі економіки, що свідчить про необхідність впровадження юридично-економічного маркетингу.

Важливою ознакою правової культури юриста є економічна обґрунтованість його професійних дій. Йдеться, насамперед, про особистий професіоналізм, використання економічних знань у правовій практиці. Вимогою часу є поява менеджера в юриспруденції, оскільки юрист здійснює управління в економіко-правових питаннях. Менеджерська діяльність правника немислима без уміння здійснювати своєрідний економічний розрахунок професійної стратегії. Звичайно, юридичне менеджержство відбувається на основі умілого планування всього правового процесу, створення належних умов для рентабельності юридичної і загалом творчої діяльності, вияву власної економічної ініціативи.

Не менш важливою складовою в економічній оцінці юридичної діяльності виступає належна науково-економічна свідомість правника. Вона ґрунтується на його духовних та моральних якостях. Висока економічна культура юриста запобігає споживацькому ставленню до суспільства, природи, громадянина. Здійснюючи ефективні економічні зв'язки з різноманітними відомствами, організаціями та безпосередньо з громадянами, юрист сприяє зміцненню національної безпеки держави.

На наш погляд, основними принципами економічної культури правника можна вважати такі: цивілізованість, мобілізованість, компенсаційність, контрольованість, знання тіньового ринку, логічні економічні переконання, раціональність, діловитість тощо.

Цивілізованість економічної культури юриста означає, що правові рішення в галузі економіки приймаються на фаховому рівні. Економічна культура суб'єктів права вимагає ґрунтовного знання новітніх економічних технологій. Сучасний розвиток України саме через відсутність належного рівня цивілізованості економіки зазнає гальмівних процесів. Проте економічна культура українського юриста пов'язана з такими рисами, як висока працездатність, витривалість, терплячість. Національний фактор є ефективним резервом виходу України з кризової ситуації, духовним джерелом створення цивілізованого ринку.

На внутрішні резерви спрямований і принцип мобілізованості, покликаний згуртувати судові та правоохоронні органи з метою економічного піднесення України. Тим самим виробляються фундаментальні засади для формування української моделі економічної культури юриста.

Принцип компенсаційності економічної культури юриста виявляє своєрідне співвідношення між зростанням можливостей і станом економічної культури суспільства. Ведучи боротьбу з корисливою злочинністю, юрист може потрапити під вплив певних економічних структур чи окремих соціальних груп. Запобігти

цьому допомагає свідомо моральна відповідальність та високий професіоналізм правників.

Принцип контрольованості відображає державний характер економічної культури юриста. Йдеться про суворий контроль державних органів з метою недопущення будь-яких порушень у сфері реформування економічних відносин. Принцип контрольованості ґрунтується на пріоритеті закону у підприємницькій чи ко-мерційній діяльності, здійсненні економічних реформ в інтересах суспільства й держави, правовому захисті суб'єктів господарювання.

Економічна культура юриста передбачає також знання специфіки тіньового ринку. У правника є чимало можливостей отримувати належну інформацію про те, що відбувається в так званій «тіні», де небаченими темпами збагачуються окремі ділки. Тіньовий ринок, пов'язаний з незаконними операціями в економіці, стримує ринкові механізми, що досить часто призводить до негативних наслідків в економіці та перспективах розвитку України.

Ознаками економічної культури юриста є логіка економічних переконань, логіка здорового глузду. Сьогоднішня суспільна ситуація свідчить про численні приклади незаконного розв'язання економічних проблем (рекет, кілери тощо). Становлення правової держави повинно ґрунтуватися виключно на цивілізованих методах економічного зростання. При цьому важливого значення набуває філософське й логічне осмислення юристом державотворчих процесів, оволодіння методами економічного переконання.

Саме тому набуває актуальності принцип раціональності, доцільності, економічності, адже справжня економіка – це насамперед раціональність. Для юриста це означає раціональні дії при виконанні службових обов'язків, застосування правозахисних заходів впливу на економічні відносини. Непрофесійне виконання приписів закону може призвести, а іноді й призводить до руйнації економічного стану.

Діловитість як принцип економічної культури юриста відображає реальну дію, спрямовану на піднесення суспільного розвитку. Передусім це залежить від самого юриста, рівня його духовності, моральності (непідкупності), професійної етики. Відсутність діловитості знецінює професійну діяльність юриста і не лише у галузі економіки.

Зміст економічної культури правника охоплює широке коло питань, проникаючи у сутність правових явищ, розкриваючи закономірності їхнього розвитку. Серед них пошук ефективних правових регуляторів в економіці, пов'язаних з дотриманням фінансової дисципліни службовими особами та окремими громадя-

нами, попередження фінансово-господарських зловживань у державі.

Підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що економічна культура юриста допомагає йому глибше зрозуміти суть економічних реформ ринкового типу, ознайомитися з основними методами саморегулювання господарства та особливостями розвитку нових форм господарювання, що зміцнює економічний і науковий потенціал України. Економічна культура підвищує ефективність професійної діяльності юриста, ознаками якої є економічний аналіз протиправних дій, економічні узагальнення, захист економічних прав вітчизняного виробника. Своєю чергою це допоможе реально вивести країну з економічної кризи.

Список літератури: 1. Моль А. Социодинамика культуры. М., 1973; Пономарев Л.Н., Попов В.Д., Чичканов В.П. Экономическая культура (сущность, направление развития). М., 1987; Заславская Т.И., Рывкина Р.В. Экономический образ жизни. Новосибирск, 1991; Морозов А.Ю. Экономическая культура. СПб., 1997; Губський Б.В. Конкурентоспроможність української економіки: орієнтири макрополітики в кризових умовах // Економіка України. 1999. № 4; Jones E. I. Culture and relation ship to economic change // Journal of theoretical economics. 1995. Vol. 151. № 2; Антипина О. Загадка «новой экономики знаний» («парадокс Солоу») // Вестник Московского ун-та. 2000. № 6; Щербина В.Ф. Культура экономики. М., 1986.

Надійшла до редколегії 09.01.06